

M. PAULI JUUSTEN,
EPISC. QUONDAM AB.
CHRONICON EPISCOPORUM
FINLANDENSIUM,
ANNOTATIONIBUS ET SYLLOGE MONU-
MENTORUM ILLUSTRATUM.

CUJUS

PARTICULAM XXI,
CONS. FAC. PHILOS. R. ACAD. ABOËNSIS;

PRÆSIDE

M. HENRICO GABRIELE
PORTHAN,

ELQV. PROFESORE REG. ET ORD. R. ACAD. LITT. HUMAN.
HIST. ET ANTIQVITT. MEMBRO,

Publicæ bonorum censuræ submittit

MICHAËL TICCANDER,

Tavaastia - Fenno,

IN AUDITORIO MAJORI die XV JUNII
A. MDCCXCI,

Horis ante meridiem consvetis.

ABOË Typis FRENCHELLIANIS,

THESES RESPONDENTIS.

Thes. I:ma

Qui plane hospes in Historia Literaria non est, facile videt, multas controversias philosophicas, de quibus recentiori tempore vehementer pugnatum fuit, non minoribus apud Græcos olim animorum motibus fuisse agitata: quales ex. gr. sunt de origine idearum nostrarum, de principiis moralitatis, de libertate mentis humanæ &c.

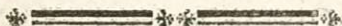
Thes. II. Quamvis illorum minime probemus declamationes, qui Finlandiam nostram incolarum multitudine ad australiorum terrarum accedere posse laudem contendunt; dubium tamen non est, quin longe plures alere valeat, quam hodie alit homines, ubi œconomiae nostræ ratio emendata sensim fuerit & perfecta.

Thes. III. Latinam linguam, qui tantum per colloquia recte disci hodie posse existimant, valde falluntur; unde tamen non sequitur, ut loquendi diligentia nihil adjumenti ad eandem pueris instillandam præbeat.

Thes. IV. Quamvis ante Cólumbi tempora, Americæ septentrionalis littora Norvegis nota fuisse, nulli dubitemus; hoc tamen ad inventionis gloriam celebri illi argonautæ auferendam non valere, putamus.

Thes. V. Negari quidem nequit, ad explicationem plenioris Juris Naturalis multum lucis ex Jurisprudencia Civili accessisse; sed inde tamen non efficitur, Jus Civile naturali illi & superstruendum & confirmandum non esse.

Thes. VI. Sceptici, si constare sibi velint, nihil quidem de officiis possint præcipere: sed hac in re, ut in multis aliis, principiis suis conformiter non agunt, evidenti argumento, quam stulta hæc sint atque absona.

in *Jure* essent *Finnonico*; diversam spectare putamus tributa, cum Regi tum Episcopo & Clero, pendendi rationem: quam, pro œconomix vario consilio, aliam colonis Svecis (maximam partem Helsingis, rei inprimis pecuariæ deditis), suorum sc. conformem majorum institutis atque consuetudini, aliam Fennis venatui & agriculturæ (suo sc. modo) addictis (245), fuisse, hinc intelligitur. Ad prius genus pertinuisse reperimus *incolas insularum Finlandiæ* (australioris) & *terræ Nylandiæ* (maritimæ), qui scilicet originis essent Svecicæ linguaque Svecana uterentur; ad posterius autem qui reliquas (inprimis interiores) terræ nostræ partes incolerent (246). Introdu-

S f

ctum

(245) Cfr. supra p. 63 sq.

(246) Novum prædium, quod D:no *Elavo* Canonico, ac postea Archipræposito Aboënsi, D:nus *Ærengislo* *Andrææ* auctoritate Regia colendum dedit, *subjecit juri Svecico quoad exhibiciones exhibendas, sicut alias silvas de novo occupatas*, (cfr. supra p. 246, not. 131), ita ut magis proficuum Coronæ visum fuisse *hoc jus* existimes? Tributum vero ex prædio hoc pendendum, *quatuor marcas butiri* fore, simul significat. Conventionem de Decimis Episcopalibus inter Episcopum & incolas *Advocaciæ Wiburgensis* talem factam fuisse, supra vidimus (p. 230, not. 105), ut *de quolibet fumo in jure Karelico duas bonas pelles, in jure vero Helsingonico habitantes unam marcham butiri de quolibet capite virilis vel muliebri sexus septimum sue etatis annum complente, singulis annis tenerentur exhibere*. Cum quibus conferantur jam a nobis allatæ literæ *Beronis* Legiferi, ubi commemorantur *habitatores terre Nylandiæ & rustici insularum Finlandiæ, juri Helsingonico subditi*, (supra p. 192 not. 56); literæ *Hemmingi* Episcopi de *Mathskuth*, Clero & populo *Nylandiam inhabitantibus in jure Helsingonico* (supra p. 265 not. 168); & literæ Archiep. *Birgeri* (infra adducendæ), quibus conventiones inter Clericos & Laicos *Finlandiæ* hætenus servatas confirmat, ut scil. *loco oblacionum & Mathbyrdh unam carpam siliiginis cumulatam in jure Finnonico, & decem marcas butiri in jure Svecico*

Atum a R. *Magno Ladulås* discrimen inter *Prædia libera* (s. *equestria*) & *tributaria* (*Frälse* samt *Skatte* och *Arvono* *Semman*), etiam ad Fenniam mox pertinuit, iisdemque hic abusibus, quibus alibi, occasionem præbuit; quibus igitur R. *Magnus Erici* medelam justam allaturus, memorabile contra audaces Regii juris temeratores sanxit Edictum, cujus tamen rigorem mox temperare consultum duxit, & quantum ad *Prædia Ecclesiastica* attinet, ne Hierarcharum odia contraheret, penitus illud abolere, coactus fuit (247).

Ar-

penderent (*Reg. Eccles. Ab.* Fol. 4). Ex sententia porro judiciali inter incolas quosdam parœciæ *Lundo* (quam legendam exhibuimus in *Bib. til de afet Sällff. i Åbo utg. Tidningar för år 1785*, p. 69 sqq.) litigantes lata apparet, eorum alios pertinuisse ad *jus Svecicum*, alios ad *jus Finmonicum* (*kårdhe för öf Hinga i Mållis of hans kompana i Sinska Rätthen i Lundha sockn, til Michel Rågetys of hans kompana i Swenska Rätthen i samma sockn*). In alia sententia judiciali a. 1474 lata (*Reg. Eccles. Ab.* Fol. 214) de limitibus inter prædia *Paymala & Sigrela*, ejusdem parœciæ, mentio fit *finium inter jus Finmonicum & Svecicum* (*then raaen som skiller ath Sinske retthen of Swenske retthen*); ita ut parœciam in duas fuisse partes divisam pateat, limitibus certis definitas, quarum habitatores, pro agrorum suorum situ *juri vel Svecico vel Finmonico* essent subjeçti. In literis collationis, quibus *Bero* Episcopus a. 1389 *Nicolaum Hinrichini* Ecclesiarum *Rusko & Reso* vicarium perpetuum constituit, inter alios reditus Archipræposito reservatos commemoratur *dimidietas decimarum in seminibus & dimidietas Matskoth in parrochia Reso in jure Finmonico* (*Reg. Eccles. Ab.* Fol. 259). In literis permutationis, quibus quidam *Tyddi Kræpunj* (ita in exemplo nostro nomen ejus scribitur) se prædium in villa *Stensbôle* in parrochia *Borgha* situm a. 1335 ab Episcopo *Benedicto* accepisse testatur, huic contra assignat *bona sua in Rimitto, juri tantum Finmonico subjeçta* (*Reg. Eccles. Ab.* Fol. 100). Quæ exempla in unum colligere voluimus, ut eo luculentius totius hujus rei ratio intelligeretur.

(247) Notitiam hujus rei ex literis Regis haurire licet sequentibus: "Omnibus presens scriptum cernentibus *Magnus Dei gracia Sve-*

Arces easdem (quarum Præfectis provinciarum simul administratio erat commissa) quas proxime superiori æ-

S 1 2

tate

“cie Norvegie & Scanie Rex salutem in Domino sempiternam. Tenore
 “presencium noverint universi, quod licet nos bona omnia olim tribu-
 “taria & nunc per homines bona sua libera tenentes a rusticis conquesta,
 “diligenter conscribi, & fructus eorum omnium & singulorum, per no-
 “stras certi tenoris literas poni mandaverimus in sequestro, nostre cum
 “(an tum?) intencionis nec existit nec existit, quod conscripcio & a-
 “restacio, predictæ ad bona que sunt ad ecclesias devoluta quomodolibet
 “se extendant, sed ea omnia in eo statu manere graciosè volumus, in
 “quo sunt & fuerant, donec specialiter & expresse aliter de ipsis man-
 “daverimus & duxerimus ordinandum. Datum Ludovic, sub sigillo no-
 “stro, anno Domini Millesimo CCCL primo, die decima mensis Octo-
 “bris”. Habentur in *Registro Eccles. Aboënsis* Fol. 22; ac testantur, Re-
 gem non modo Laicorum licentiam, qui prædia tributaria privato au-
 su in libera commutare, ubi ipsi Equestris essent Ordinis (*Frålsismän*)
 instituerant, reprimere non dubitasse (quæ forte non ultima fuit caus-
 sarum, cur in odium optimatum incurreret?), sed potestatem simul
 sibi vindicasse (qua nunc quidem uti noluit), de Clericorum quoque si-
 mili licentia, cum videretur, statuendi. His a'ias porro adjungimus
 Regis literas, eodem loco dieque datas, idem argumentum spectantes,
 sed ad *Fenniam* præcipue restrictas & Episcopum nostrum inprimis at-
 tingentes: “Omibus presens scriptum cernentibus, *Magnus Dei gra-*
 “cia Svecie, Norvegie & Scanie Rex salutem in Domino sempiternam.
 “Tenore presencium noverint universi, quod licet nos bona omnia o-
 “lim tributaria, & nunc per homines bona sua libera tenentes a rusti-
 “cis conquesta diligenter conscribi & fructus eorum omnium & singu-
 “lorum per nostras certi tenoris litteras poni mandaverimus in seque-
 “stro, quum ex hoc tributa notabiliter minuuntur & aliorum iuri pluri-
 “mum derogatur; nolentes, tamen quod sequestracio, si diu forte duraret,
 “nimium fiat aliquibus onerosa, Reverendo ac dilecto nobis in Christo
 “patri, Domino Hemmingo, Divina providencia Episcopo Aboënsi, ac
 “nobilibus & discretis viris, Domino Gregorio Styberni, Consiliario
 “nostro, & Nicolao Ericson, Præfecto Aboënsi, de quorum industria ac
 “discrecione plenam in Domino fiduciam obtinemus, omnimodam tenore
 “presencium vice nostra tribuimus facultatem, personis quas ad suppor-
 “tandum servicium, pro bonorum suorum libertate debitum & consuetum

)

(

tate (cfr. supra p. 135 sq. 215, 248 sqq.) hac etiam commemorari videmus; si minoris momenti *Kumoönssem* illam, cujus nuper mentionem fecimus (248), excipias, *Urbium Fennicarum* numerum (inter quas nonnisi *Aboönssem* & *Wiburgensem* hactenus reperimus) nova *Ulfshyensi* (postea *Björneburgensi*) jam fuisse auctum, deprehendimus (249).

In-

“reppererint ydoneos moribus & etiam facultate, usum omnium predicatorum bonorum suorum & fructuum ex eis provenientium ex nunc libere permittendi, & sequestrum quoad ea per nos factum, sicut premittitur, suspendendi, donec circa id aliter duxerimus providendum, Reliquis vero, qui hactenus in hiis offenderant, ad doctorum Dominorum Episcopi & Gregorii ac Nicholai Ericson prefecti devotam supplicationem de speciali gracia indulgentes, volumus & mandamus, quod ipsi tributa nostra deinceps persolvant & alia onera sicut ceteri tollerent (tollant) & supportent; cum iniquum sit, quod nec cum Militaribus serviant & laborent, nec cum Rusticis subditi sint tributis. Et si omnes tres premisis faciendis interesse non poterint, duo ex ipsis omnia & singula jam premissa nichilominus exequantur. Datum Ludosie sub sigillo nostro, anno Domini MCCCL primo, Decima die mensis Octobris”. Cuivis has literas perlegenti, & æquitas Regis, & fides quam Episcopo nostro his temporibus habuit, manifestæ sunt; nec parum lucis, mori huic atque instituto in universon, hinc accedit.

(248) Supra p. 304 & not. 228.

(249) De cujus initiis vid. Dissert. FORTNELII supra (p. 304 not. 228) laudata, inprimis p. 10 -- 14; præcipue autem legi merentur privilegia novæ huic urbi a Rege *Alberto* a. 1365 concessa, quæ luci publicæ commisit *BIÖRNER de Stockholmia antiqua* p. II (cfr. *LAGERBRING* l. c. C. 6, §. 62, & not. subjecta (6).) Quorum igitur exemplum, inde descriptum, adjungere placet: “*Albertus* Dei gracia, Svecorum Gothorumque Rex, dilectis sibi in Domino universon & singulis, tam presentibus quam futuris, villam *Ulfshy* inhabitantibus, pacem & gratiam & salutem. Universitatem vestram, una cum omnibus & singulis bonis vestris, mobilibus & immobilibus sub nostram pacem &

)

321

(

Inter *Præfectos* autem *Finlandiæ*, *Hemmingo* sedente
Episcopo memorabiles, (præter *Johannem Christineson*,
S f 3 cu-

“protectionem suscipimus specialem, dantes & concedentes vobis, ex
“consilio & consensu Consiliariorum nostrorum, tenore presentium, li-
“beram facultatem, ut *juri civili dicto Byarkö-Lagh*, seu libro legum
“per *carissimum in Christo avunculum nostrum*, Dominum *Magnum*,
“Dei gracia Sveciæ & Norvegiæ Regem, pro utilitate civitatum & vil-
“larum forensium, in regno nostro Sveciæ nuper edito, de cetero in vil-
“la vestra cum omnibus & singulis articulis & clausulis in dicto libro
“contentis, quibus civitates & ville predictæ perfruuntur, uti libere
“valeatis, Unde omnibus Advocatis nostris superioribus & inferioribus,
“eorum officialibus, ac aliis quibuscunque conditionis aut status exi-
“stant, sub obtentu gratiæ nostræ districtius inhibemus, ne vos vel ve-
“strum aliquem, in personis, bonis aut juribus seu legibus præmissis,
“contra hanc nostram gratiam audeat impedire, aut quomodolibet in-
“debito molestare. Datum apud Castrum Aboense anno Domini Mil-
“lesimo CCCLX quinto, feria sexta proxime post festum beate Agathe
“Virginis, sub secreto nostro presentibus appposito impendenti”. Quod
ex autographo literas hæc se dare *Biörnerus* confirmat, de fide illarum
non dubitamus; licet quædam circa easdem notanda occurrant, hoc lo-
co jam non disputanda. Cæterum urbem eo loco, sensim ut consuevit
enatam, jam antea quandam fuisse, ex sequentibus intelligere licet li-
teris: “Univerfis presentes literas inspecturis *Andreas Van*” (nomen
ipsum intercidisse videtur, cui more Germanorum hæc præpositio erat
præmissa? vel num non nisi nomen *Van* gessit?). “*Civis in Hulsby*, Dy-
“cesis Aboensis, salutem in Domino sempiternam. Recognosco per
“presentes, me Reverendo in Christo Patri & Domino, Domino *Hem-
“mingo*, Dei gracia Episcopo Aboensi, ac ejus successoribus, bona mea
“in Forsby in parochia Kumu, fundum videlicet infra villam, cum ag-
“gris, pratis ac aliis quibuscunque prope vel remote positis, que qui-
“dam dictus *Bowe* alias in eadem villa possederat, rite & legitime di-
“misisse & ad manus assignasse, jure perpetuo possidenda, transferens
“in eundem Dominum Episcopum & ejus successores plenum proprieta-
“tis, juris & possessionis dominium, dicta bona quomodolibet ad placi-
“tum libere ordinanda (ordinandi?), ablata michi & hereditibus meis
“omni facultate antedicta bona imposterum impetendi. In quorum re-
“videnciam Sigilla discretorum virorum, Domini *Hermani Curati* in

ius supremæ auctoritati judicariæ a. 1344, quamdiu Rex in Norvegiam profecturus absens esset, *Osterlandia* etiam subiciebatur (250) inprimis referri debet famosus ille *Benedictus Algoti*; quem a. 1353 a Rege *Magno* creatum fuisse *Ducem Finlandiæ* (satis mira provinciarum distictissimarum conjunctione) constat (251). Vehementer Fenos tributis oneribusque aliis iniquis imponendis vexasse, *Messenium* supra jam vidimus querentem; idque fortasse hominis apud Regem gratiosissimi durum imperium, causam querelis inprimis præbuit ejusdem generis contra Regem ipsum fufis (252)? Duci huic Finlandiam a R. *Erico* a. 1357 fuisse ereptam, nuper commemoravimus; mortemque eum non multo post ambitionem suam luisse, notum est (253).

Ni-

“Ulsby, Henrici Paskudagh & Arnichini *Öskäræ*, unacum proprio presentibus sunt appensa. Datum Ulsby anno Domini MCCCCL quinto, “crastino Mathie Apostoli”, (*Regist. Eccles. Ab. Fol. 109*), Notum est, cives illo ævo non facile sese alios quam *urbium incolas* vocasse; ac nomen hominis, Germanici moris, prodere videtur, mercatores aliquos hujus gentis, loco commerciis (ob fluminis insignis viciniam) exercendis idoneo, confedisse. Nec omnino a vero abhorret, testes illos, qui præter Curatum loci, sigillis suis literas hæc confirmarunt, venditoris fuisse *conciues*?

(250) Vid. HADORPHII *Bih. til Rimkrønik.* p. 41; cfr LAGERBRING I, c. C. 6, §. 6.

(251) Vid. LAGERBRING I, c. C. 6, §. 27 & quos adducit testes, quibus addere licet locum *Annalium Sigtunensium* (MS.) plane consentientem: “1353 Dominus *Benedictus Algoti* creatus est *Dux Finlandiæ & Hallandiæ per Dominum Magnum Regem Sveciæ*”.

(252) Vid. Supra p. 301 not. 224; cfr, tamen *Messenius Schond. T.* III p. 13.

(253) Vid. LAGERBRING I, c. C. 6, §. 32, 33, 34, & 45.

)

323

(

Nicolaum Thuronis (Bielke) & *R. Erici* & postea *R. Alberti* nomine (a. 1358 & 1364) in Finlandia suprema ornatum fuisse potestate, supra significatum fuit (254); quem præterea, non Legiferi tantum hujus terræ obiisse munus mox videbimus, sed etiam (a. 1362) alia in his oris jura tenuisse atque exercuisse, novimus (255). Cum

cæ-

(254) P. 273 not. 180; p. 307, not. 231 & p. 311 not. 234.

(255) Testantur hoc non tantum ea quæ supra adduximus p. 283 not. 190, sed literæ etiam sequentes, quibus Piscaturam Salmonum in amne Helsingensi a Rege antea jam Conventui Padifensi dono concessam, illis denuo, quasi suo jure tradit: "Omnibus presens scriptum cernentibus *Nicolaus Thureson* Miles, Dapifer Regis Svecie, in Domino salutem. Ex quo magnifici *Principes Et Domini mei*, Domini *Magus Dei* gracia Rex Svecie Norvegie & Scanie, & primogenitus *suus Ericus* eadem gracia Rex Svevorum & Dominus terre Scanie, *Abbatii & Conventui Monasterii Pades*, ordinis Cisterciensis, quandam piscaturam Salmonum in *Borgha*" (vitiose hoc nomen esse scriptum pro *Heljingaa*, mox videbimus) "contulerant perpetuis temporibus possidendam & pro suis usibus libere ordinandam, *eisdem totum jus quod mihi in eadem* (eandem?) *competit* dimitto, affirmans firmiter per presentes, quod hujusmodi piscaturam pro ipsis nullo unquam tempore de cetero impetere debeam vel quomodolibet impedire. Scriptum sub sigillo meo anno Domini MCCCLXII; feria 2 proxima ante ascensionem Domini". (*Registr. Eccl. Ab.* Fol. 88) Quodnam vero jus, vel privatum vel publicum, Regie contrarium liberalitati, in piscatum hunc ille habere potuerit, cuique his renuntiaverit? nos plane latet. Quum autem salmonum in amni *Borgoënsi* piscatus nullus esset; ne juri Padifensium, ex errore in nomine loci significando commisso, quidquam detrimenti accideret, affinis atque amicus suus *Suno Haquini*, (de quo infra) literis Drotzeti hanc adjecit declarationem: "Omnibus presens scriptum cernentibus *Suno Haquonsen*, Advocatus Wiborgensis, salutem in Domino sempiternam. Tenore presencium coram omnibus nunc protestor, quod Dominus *Nicolaus Thureson* precepit Clerico suo quod scriberet in littera sua, cui mea

æterum de vita sua morteque alibi egerimus, ea hoc loco non repetimus (256).

Reliquos Finlandiæ provinciarumque suarum his temporibus Præfectos, quorum aliqua superest memoria, ibidem enumeravimus (257), quos igitur item hic silentio præterimus.

Memorable autem in primis est, hac demum ætate *Legiferorum Finlandensium* primam occurrere mentionem; quod munus maximæ olim in Patria fuisse dignitatis, nemo ignorat. *Bero*, *Legifer partium orientalium Finlandiæ*, antiquissimus est quem nostra monumenta commemorant (258).
U

“littera nunc affixa est, piscaturam salmonum in *Helsingha*, ubi scripsit *Borgha*, quod ipsam Conventui Monasterii Pades omnino dimisit, ex quo Magnifici Principes Dominus *Magnus Dei* gracia Rex Sveciæ, Norvegiæ & Scaniæ, ac primogenitus suus *Ericus* eadem gracia condam Rex Svevorum & Dominus terre Scaniæ, predicto Monasterio contulerunt, perpetuis temporibus possidendam. Scriptum anno Domini MCCCLXII;º, sexta feria proxima post exaltacionem sancte crucis”. (*Ibid.* Fol. 89). Neutarum literarum exaratarum locus, expressus est. Hoc autem satis patet, cum posteriores darentur, *Nicolaum Thuronis* jam discessisse.

(256) Vid. quæ collegimus in *Bih. til de af et Sällskap i Åbo utgifne Tidningar*, för år 1785, p. 185 sqq.; cfr. p. 103 not.

(257) L. c. *Bihang*. &c. p. 184 sqq. & 226 sqq.

(258) In literis judicialibus a. 1324 scriptis (*Registr. Eccles. Ab.* Fol. 101) vocatur *Bero Legifer*; in literis aliis a. 1327 (*ibid.* Fol. 145) audit *Biorno Legifer*; in aliis, a. 1332 datis ipse vocat se *Beronem Legiferum partium orientalium Finlandiæ* (*ib.* Fol. 146); in aliis a. 1345 *Beronem Legiferum Nylandiæ* (Vid. supra p. 192); nulla vero alia causa *Nylandiæ* hic solius eum meminisse credimus, quam quod res quam hæ literæ suæ spectarent, ad *Nylandos* in primis pertineret?

)

325

(

Utrum etiam ante eum aliqui idem munus obierint, nobis ignoti, an vel Uplandiæ Legiferorum jurisdictioni hæc terra subjacuerit, vel alio modo justitia administrata fuerit, nos omnino latet. Pari autem dignitate qua reliqui Regni Legiferi, initio nostros non eminuisse, mox videbimus. Proxime post *Beronem*, *Matthiæ Kogh*, ut harum provinciarum Legiferi, mentionem fieri reperimus; qui tamen, utrum ordinario munere, an vicario tantum, ornatus fuerit? certo definire non valemus (259). *Nicolaus* autem

T t

Thu-

Ultimas illas quas ab eo scriptas habemus superstites, adjungemus, a. 1347 Svetice exaratas; quarum cum duo exempla in *Registro Eccles. Ab.* essent, non in omnibus simillima, prius (quod Fol. 108 legitur) accurate descriptum ita dabimus, ut posterioris (Fol. 164 reperiendi ac orthographiam fere recentiorum exhibentis) lectiones plerasque variantes interferamus: "Allom thom (them) thetta breff hõra (hõrà) ok (eller) see, "sãnder *Byðrn* Lagman áverdelika helse (helso) met varum (vorum) "Herra. Thet see allum (allom) vitherlikit om 1 stróm j Kwmoboa "[oc] som hether *Lammas* mik haffua dõmpth ath byggias (byggia) "ápher (epter) Konungs (Konunkx) doma ok (och XII) Synamãnnã "(Synemãnne) vithnum (vitner), swa (swo) ath ángheñ (at inghin) "skiptheth (skipleed) fortakas (fortagis) up áller (eller) nidher ath "fara badhe thår (tår) ok annårstadh (och anderstaadh), thår (ther) "biscopins landh ligger (frálsth) vatnith mith j annor (aena) ath "byggia som for (fõrre) var sakth, nærvarandhe (nårvarende) badhe "(bodhe) árlikum (árlegwm) klárkum ok (och) lekmannum (leyk- "mannum), swa ath ingen (inghin) dírwis (dirffuis) til nokor (no- "ker) forfiske giõrà (gõra met) kolkum, náthum (náthiom) áller no- "tum (eller nothom), uthan swa som lagh sigia (sãgia) Thetta breff war "scriffuath j Abo ápter (epter) vars herre (herrã) byrdh Thufandhe "(M) arum, Trihundrade (CCC) arum, fyretighi (XL) arum ok a "fiundhe (ok fiwendhe) areno, um sancti Kalixti dagh, undher mith "mit) incigle".

(259) Partim *Kogh* vel *Koogh*, partim *Kogger* nomen ejus in *Reg. Eccles. Aboënsis* scribitur. Nob. VON STIERNMAN *Söfd. Minne*

Tburonis, (is quem Præfectum etiam harum terrarum e-
gisse supra vidimus), qui a. 1362 Legifer fuit Finlan-
diæ, majoribus opibus majorique potentia valuit, quam
ut omnia sibi suisque successoribus jura non compararet,
quibus reliqui gauderent Regni Legiferi: quare occasione
eligendi in Regem Sveciæ *Haquini* Principis, consensu &
Patris sui Regis *Magni*, & Regni Senatorum communi,
cum illi, tum successoribus quoque suis, atque incolis adeo
Finlandiæ in perpetuum, jus tributum fuit, (quo hacte-
nus caruerant) cæteris Sveciæ Legiferis & civibus ab an-
tiquo usurpatum, Regem eligendi; ita tamen, ut si hie-
mis vel tempestatum vi prohibitus Legifer, cum electori-
bus reliquis Finlandensibus, stato constitutoque adesse tem-
pore nequiret, electionis tamen negotium ac solennitas
eam ob causam differri aut in aliud tempus rejici non
deberet, sed ordine modoque solito tempestive peragi
atque absolvi (260). Inter causas, cur Finlandiæ incolis in-

II D. 8. B. I C. (MS.) vocat eum *Matth. Kaggår* til *Moswif*, *Ådel*
och Wålbjörds man, samt *Underlagman* i *Östherlanden* år 1352, quomodo
eum sese appellasse ipsum, in sententia judiciali, de piscatura salmo-
num in Ostrobotnia lata atque perscripta, testatur. In alia sententia
judiciali, eodem anno literis exarata, quæ in *Registro Eccles. Ab.* (Fol.
119) reperitur, & typis expressa legitur in *Åbo nya Tidningar*, för år
1789 N. 38 p. 307, similiter vocat se *Undilaghman* i *Östherlandhüm*.
Quamquam igitur & a. 1351 dicatur *Legifer Nylandiæ* (*Reg. Eccles.*
Ab. Fol. 134) & a. 1356 *Mathias Kogh Legifer* (*Ib.* Fol. 131 sq.);
verisimile tamen est, eum non nisi *vicarium Legiferi* Finlandensis
(*Underlagman*) fuisse? Ordinarium vero munus quis eo tempore ges-
serit, nescimus. In ipsis etiam annorum notis ne aliquis error irrep-
serit, timemus?

(260) Literas hæcæ primum typis exscriptas dedit Nobil. LAGER-
BRING, *Saml. af å stilliga Sandingar* -- som funna gifwa Hus i
Swånsta Historien, I D. p. 193 sqq.: sed quod apographo usus esset

inſigne hoc jus concederetur, Rex hanc etiam adducit, quod *Parentes ſui fidem illorum atque amorem fuiſſent experti* (261); literis que Regiſ *Hemmingus* quoque Epifcopus Aboënfis ſubſcripfit (262): quibus accuratius examinandis atque expendendis cæterum non immoramur (263). Qui

T t 2

eo-

non diligentiffime ſcripto, eadem ex *Regiſtro Eccleſ. Aboënfis* ſollicite deſcriptas inferendas curavimus Novellis Aboënfibus (*Tidningar utg. af et Sällſkap i Åbo*), a. 1784, No 20; neque tamen hoc exemplum vitio nullo laborare, putamus. Quum igitur affirmet Nob. *PERINGSKIÖLD*, *Monum. Upland.* P. I, C. III p. 27, penes ſe literarum harum Regiarum *autographon* (*Rongl. Original-Brefvet*; in verſione Latina adjecta *litteras* vocat *diplomaticas*) fuiſſe adhuc aſſervatum; ſcire optem, an hodieque illud, & ubi, ſuperſtes reperiatur? De re ipſa cfr. Ill. *LAGERBRING Sw. Rikes Hiſt.* 3 D. 6 C. 53 S.

(261) *Medhan Dſterland thet är eth biſcopſbðme oc eth lagmansbðme, oc vare föråldre haſſua thet a j troſkap oc i Pierlek ſunnet.*

(262) Quod addi debet iis que ſupra diximus, (p. 290 ſq.) de conſiliis negotiisque publicis ab Epifcopo noſtro adjutis. Cæterum obſervat occasione hujus negotii harumque literarum a noſtro comprobatarum, qui *die* itaque *S. Sigfridi* (15 Febr.) a. 1362 & libertate utebatur & Upſaliæ verſabatur, captivitatem ejus (ſecundum a. 1261 ei contigiffe *MESSENIUS* commentus fuit?) aut nondum locum habuiſſe, aut quod veriſimilius putat, brevem admodum fuiſſe. Quid nobis videatur, ſupra ſignificavimus.

(263) Non modo hoc mirum videri queat, quod literæ de tanti momenti negotio, utriusque Regis nomine exaratz ac pari communi- que Patris & Filii auctoritate confirmatz non fuerint, ſed a Rege *Haquino* ſolo, *conſilio* tantum *Patris* (cui Regium tamen imperium nondum abrogatum fuiſſe reperitur) ſui adhibito, non aliter ac de Regni Senatoribus idem affirmatur, datæ? verum etiam, quod *Clericis* ſingulare videtur legibusque patriæ ignotum jus addi; quos numero non definito, præter XII illos Electores, e ruſticis (prædiorum poſſeſſoribus) coop- tandos, Legifer adducere ſecum, ad eligendum Regem profecturus, deberet? *Tha ſal Lagmannen ſoma met Klerkomen oc tolf mannon off als*

eodem hoc tempore *Legiferi* nomen gessit *Jacobus Korcka* (Kurck), non nisi vicarius fuisse *Nicolai Thuronis* videtur (264; post cujus ambitiosi & potentis viri mortem, *Arvidus Gustavi* (265) mox ei successisse videtur, cujus extant literæ a. 1366 datæ, quibus se *Legiferum Österlandie* vocat (266).

Du-

moghanom oc Bonung böma aff ald; almogens wegna i Österlandh. Nisi scriptoris aliquod vitium in hunc locum irrepsisse, putandum sit? quale in præcedentibus quoque his verbis latere suspiceris: tha är thet wäl mds geliket, at the (Finlandiæ incolæ) i then heder oc kerlek aff alder bliffua, som annor biscepsböme ac Lagmansböme ära i Sverike; &c.?

(264) Mentio ejus fit in literis, quibus transactio Episcopi *Hemmingi* cum rusticis quibusdam Kumoënsibus, ab his confirmatur, quibusque (cum aliis nonnullis *viris nobilibus*) hic *Jacobus Korcka Legifer*, a. 1362, dominica quinquagesima, subscripsit, Reg. Eccles. Ab. Fol. 109.

(265) *Arvid Göstafson. Arvidum* vocat VON STIERNMAN I. c. ubi dicit: *Arwid Göstafson* den yngre til Wis (Sparre), år 1371 Riddare, R. Albrechts Ewen och Råd 1376, Lagman öfver Österlanden, var år 1377 tillika Håradshövdinge i Lagunda. Son af R. R. Göstaf *Arwidson Sparre* tit Wis, och Margareta, Sune Jönsons datter, som i Waspen förde tre Hærhöns. Margini autem alius adscripsit, eum anno jam 1369, d. 10 Jul. vita decessisse. Quæ suo loco relinquimus. Anno 1362, *Arvidum Gustavi* inter reliquos Senatores Regni, literis R. *Haquini*, nuper a nobis commemoratis, de jure Regem eligendi cum Legifero Finlandensi communicato, subscripsisse invenimus.

(266) *Jac Arwed Gödstaffson*, Lagman i Österlandem, Dat. in *Wirmo* a:o D:ni MCCCLXVI, crastino b. *Laurentii Martiris* (Registr. Eccles. Ab. Fol. 131). Ac aliæ literæ extant, datæ *Abo* a:o D:ni MCCCLXVII, in præsentia nobilis viri *Boecii Joansons*, sabbato proximo post translationem sancti *Henrici*, a *Catillo Olai* (*Kiättil Olafson*) qui se ejus vocat vicarium, *Undilagman Arwidh Göstafsons* i *Sinslande* (Ib. Fol. 108). Hic *Catillus Olai* (quem diu etiam postea eodem præfuisse officio videbimus) D:no VON STIERNMAN vocatur *Olhongren*, l. c.

)

(

Dubitari quidem haud potest, quin & his temporibus, & superioribus etiam, *Judices quoque Territoriales* (*Häradsböfdingar*) Finlandia habuerit, & horum cujusque Jurisdictioni certa definitaque territoria (*Härader*) jam fuerint subiecta; sed nulla quæ hanc rationem illustrent istius ætatis supersunt cognita nobis monumenta.

Ecclesiæ status Fennicæ ex iis quæ supra attulimus, monumentis satis elucescit (267); quam non modo novis exstruendis templis ornatam pluribusque constituendis per rura ministris roboratam fuisse verisimile est, sed majorem quoque in rebus ad civitatem pertinentibus auctoritatem ac momentum acquisivisse, constat. Novum *Præpositi* munus, (cui administrando mox post mortem *Elavi* admotus fuisse *Henricus Hermannii* videtur (268),

T t 3

pro-

(267) Plures jam parociae commemorantur suis instructæ Curatis: *Pemar* a. 1346, *Påtha* (*Pöytis*) 1366, *Wirmo* 1352, *Wemo* 1366, *Kumo* 1347, *Effrabominne* (*Euraâminne*) 1346, *Sastamala* 1351, *Wesilax* 1346, *Nerpis* 1348, &c. Literarum Episc. *Ragvaldi* de fundatione templi in *Lükis* (seu *Ulfshy*), datarum a. 1311, & Episc. *Benedicti* de templo lapideo ibidem exstruendo a. 1332, meminit *Fortelius* Diss. de primis initiis *Björneburgi* p. 11; nec non literarum Ep. *Hemmingi* de consecratione Cæmisterii in *Ulfshy* a. 1347, & de 40 dierum Indulgentiis Ecclesiæ eidem concessis a. 1350. Sed quod postea narrat, p. 15, & testimoniis confirmare nititur, loculum ibidem conservari, cujus inscriptio doceat viros nobiles familiæ *Finskiandæ* in templo *Ulfshyensi* anno 1139 fuisse sepultos, adeo absonum est, ut perspicere debuisset, anni notam esse vel vitiose in loculo isto expressam, vel male lectam: annus forte aut 1439, aut 1539, intelligi debet?

(269) Cfr. supra p. 254, not. *MESSENIUS* (*Schond.* T. X p. 16) *Henricum* a. 1354 factum fuisse *Præpositum* dicit; quod non est improbabile.

(270) *Canonias* a. R. *Magna* institutas, ab *Alberto* vero abolitas spectamus, de quibus supra egimus p. 310 sq. A Rege *Magno* quosdam

proximus *Hemmingi* in sede Episcopali (successor), constans *Capitulo* decus attulit; *Canonicorum* vero ordini quod hoc tempore accessit augmentum, brevi rursus evanuisse vidimus (270).

(m m) Notissimum est, atque a nobis etiam supra monitum, diligenter & sollicite de *Hemmingo* nostro Divorum ordini solenniter adjungendo, a majoribus nostris fuisse actum. Quod etiam plene perfecisse, e *Messeni* verbis colligas (271); sed erravit, caruitque res, ob intervenientes primo turbas in Patria tristissimas, ac secutam deinde felicem sacrorum emendationem, successu optato. Anno adhuc 1417, cum de *Nicolao* Episcopo Lincopenfi, *Brynzolpbo* Ep.

fuisse hic Canonicos constitutos, nec solum *Nicolaum Asceri* (*Nils Aslarson*) a. 1348, vi Privilegii specialis a Papa sibi concessi (*LAGERBRING* l. c. C. 8, §. 4) *Capitulo* Aboënsi adjunctum, sed alios quoque nonnullos; eo est verisimilius, quod in Ecclesiam & *Canoniam* *Wirno* jus Patronatus ad Regem (ex pacto cum Episcopo facto) pertinuit: cfr. supra p. 273 not. 178. Inter Canonicos hujus temporis Aboënses, (a. 1347) *Magistrum* etiam *Conradum* reperimus, tantæ famæ virum, ut in Universitate Parisiensi *Procurator nationis Anglicæ* fuerit & insigni floruerit auctoritate; cfr. *LAGERBRING* l. c. C. 12, §. 7, & quem excitat *BULÆUS*. Decem annis maturus, (a. 1337) Curatum Ecclesiæ *Tenala* in Nylandia *Conradum*, appellari invenimus *Magistrum*, rarissimo apud nos illa ætate honoris nomine; Parisios igitur etiam ex his longinquis oris, studiorum causa, homines jam adiisse, videmus.

(271) *Catalogo Divorum solenniter notatus 1513* (*Schond.* T. IX C. VII); cui concinunt quæ habet ibid. T. IV p. 72, T. X p. 23, T. XV p. 95: cfr. *Chron. Episcopor.* C. 12, in vita *Hemmingi*, ubi annum tamen habet 1514. Causam erroris sui infra aperiemus; quem vel inspectio Bullæ Papalis mox commemorandæ eximere illi debuisset.

Ep. Scarenſi, & *Ingride* Moniali Skenningenſi canonizandi Præſules Regni literis ſupplicibus apud Patres Concilii Conſtantienſis agerent, noſtrum inter hujus honoris candidatos non comparuiſſe, recte quidem obſervat Ill. LAGERBRING (272); ſed eodem ad finem vergente ſeculo, dignum viſum fuiſſe qui tribus illis ſuperioribus (hominibus divinis!) adſociaretur, dubio caret (273). Atque diligentia & ſtudio viri acerrimi *Hemmingi Gadd*, illo tempore Pro-Regis Regniſque Svecici apud Romanam Sedem Orationis, rem fuiſſe eo perductam, ut Pontifex votis noſtratum (a. 1499) annuens, oſta horum beatorum *transferri* permetteret, ſpem plenariæ Canonizationis juſto ordine ſecuturæ ſimul oſtendens, ſuperſtes ipſa Bulla ejus ſatis indicat. Non tamen niſi poſt XV demum, ex quo hanc veniam adepti ſunt annos (1514), oſſibus *Hemmingi* illum honorem, tanto molimine expetitum, impertiri potuiſſe, vel

(272) L. c. C. 8, §. 16, ipſarum harum literarum auctoritate nixus, quas exhibet Rev. BENZELIUS Append. ad editum a ſe *Diarium Waxſtenenſe* p. 200 ſq.

(273) Docuit jam Rev. BENZELIUS, Annot. ad VASTOVII *Vit. Aquilon.* p. 62 ſq. Ipſam vero Bullam Papæ *Alexandri VI.* qua petitioni huic ſe favorabilem teſtatur, legendam exhibuit *Diff. de ſolemnitate inſcriptionis ad B. Episcopum Aboënsis Hemmingi* (Præf. Cel. Prof. *Bilmark a. Guſt. Sivers* a. 1775 hic ed.) P. Pr. §. II, p. 7 ſq.; de qua Bulla cfr. etiam Nob. A CELSE *Apparat. ad Hiſtor. Svec-Goth.* Sect. I. §. LXXI, p. 209 n. 4. Nihil autem ultra aut haecenus petiſſe Proceres Sveciæ, aut Papam iis conſeſſiſſe, inde apparet, niſi ut *ex ſepulchris parum decentibus in honorabiliorem locum eccleſiarum ubi corpora hominum iſtorum beatorum ſepulta eſſent transferre* atque ſolemniter honorare ea liceret; qui quaſi primus gradus fuit ad plenam perfectamque Canonizationem, ſolenni tamen ille etiam pompa aſcendendus; ut quæ in noſtri hac *inſcriptione* obſervata fuit magnificentia, ſatis demonſtrat.

vel auctoris nostri testimonium evincit (274). Quamquam vero, ob repurgationem sacrorum mox infecutam lucemque exortam Euangelii, (quæ ab his nugis animos hominum avertit), ipsa solennior illa atque splendidior sumtuosiorque Apotheosis, quam instituturus porro (nostrorum impensa!) Papa erat, Hemmingo nostro non contingeret; tamen inter sanctos hic domi habitus cultusque, & a VASTOVIO MESSENIQUE horum ordini insertus fuit (275).

Cæ-

(274) Falsus itaque est MESSENIUS (recte observante Nobilissimo A CELSE l. c) qui T. IV p. 55, a. jam 1498 "Lincopensem, Scarensem & Abogentem Episcopos, bullam nactus Pontificis Alexandri VI, "residuas corporum exuvias S. Nicolai, S. Brynolphi, & S. Hemmingii, qua par esset solennitate, transtulisse exhumatas," narrat. Ipsa eum Bulla Papæ satis refellit. Quod autem sic translationem jam fuisse peractam, falso existimavit, illum actum qui a. 1514 celebrabatur, ipsam deinde fuisse apotheosin pleniorē, putasse videtur; ut loca *Schondia* suæ supra indicata fidem faciunt. In *Chronico autem Episcoporum*, utrumque actum confudisse (quod mireris!) apparet, ubi scribit: *Sed Hemmingo in catalogum Divorum, anno 1514 per Archiepiscopum, & Episcopos Regni Sveciæ relato, illius ossa exhumata, & scrinio argenteo commendata.* Cæterum annum factæ translationis b. Hemmingi eundem quem auctor noster, OLAUS etiam PETRI, *Chron. Svec. MS.* prodit, scribens: Anno Domini 1514 foer Erchebiscep Jacob, Biscep Matz i Strengnes til Ubo, medh några flere, och grossio aff jordene helge Hemmings been, som ther Biscep hade varit i Konungh Måns Smeds tiidh. Male itaque RHYZELIUS, MESSENI *Schondia* innixus, non solum a. 1513 habet, sed iter etiam in Finlandiam, hujus negotii perficiendæ causâ ex mandato Papæ Leonis X susceptum fuisse, comminiscitur; quod ejus commentum recte in *Disf. jam laudata de solenni inscriptionis actu b. Hemmingi* §. II p. 6 sq. reprehenditur.

(275) Jesuitæ qui *Acta Sanctorum Antverpiensia* collegerunt (observante Nob. WARMHOLTS, *Biblioth. Hist. Sveo-Goth. T. IV p. 70;* nam nobis conferendi vastissimi operis copia non fuit) nihil de b. Hemmingo sciunt, nisi quod apud VASTOVIVM reperitur; quare ad d. 21 Junii eum prætereunt, promittentes se d. 8 Octob. (die S. Birgittæ) illius mentionem facturos; quo loco quid ab iis dicatur, ignoramus, non magna, ut putamus, jactura.